

2001

A

3838

Lezen verbindt schrijver en kind

Stichting Projecten PCO Suriname

ppn 23025692

BIBLIOTHEEK KITLV

0241 2946

2001 A 3030

Lezen verbindt schrijver met kind

Uitgegeven tijdens het Kinderboekenfestival 2000
mede ter gelegenheid van 25 jaar onafhankelijkheid Republiek Suriname.

COLOFON

Illustraties van:

Milaisa Breeveld - Maria Hartmannschool

Anya Blankendaal - Otto Tankschool

Jane Grootfaam - O. S. Drambrandersgracht

Steffany Wijngaarde - St. Gertrudisschool

Steven Doelman - De Vrije School

Kleurenomslag naar een tekening van Milaisa Breeveld

Layout: Nancy Valies

Copyright c 2000: Stichting Projekten PCOS - Paramaribo Suriname

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

ISBN 99914 945 0 2

Deze bundel is een projekt van de Stichting Projekten PCO Suriname.

De Stichting Projekten PCO Suriname wil hierbij haar dank uitspreken aan:

- de auteurs voor de verleende toestemming;
- de kinderen die de illustraties hebben gemaakt;
- Gerold Slijngaard voor training en begeleiding van de jeugdige illustrators;
- het Directoraat Jeugdzaken van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling;
- Rita Fuchs - Leeuwin, Rufus en Lita Blufpand en alle anderen die een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van deze bundel en hun vertrouwen hebben gesteld in de uitgever.

Inhoud

Deze bundel
wordt opgedragen
aan alle Surinaamse
schrijvers, dichters en
illustrators.

Dat er deuren zullen opengaan,
zodat er meer uitgevers
bereid gevonden worden
om Surinaamse literaire produkten
bereikbaar te maken
voor het Surinaamse kind!

Het verhaal van Jan

Cynthia Mo Lovel, uit: *Holden en Noksen*

Met of heel Suriname regelijk met de bus gaat

Juldy Miquoy

Oedicht geschreven door Shrivvasi

Uit: *Uy 17 199, Parnamibo 1974*

COLOFON

Illustraties van:
 N. Dera Breeveld - Maria Hartmannschool
 A. van Sluwendael - Otto Tankschool
 Tine Grootaam - O. S. Drainbeendersgraacht
 Steffie van Wamelveld / St. Gertrudisschool
 Steven Doelman - De Vrije School
 Kleurplaatlag naar een tekening van Milana Breeveld
 Layout: Nancy Wiles

Deze bundel
 wordt opgedragen
 aan alle zinnames
 schrijvers, dichters en
 illustrators.
 Dit er denken zullen openen,
 zodat er meer uitgever
 kinden gevonden worden
 om zinnames literaire voorlezen
 bereikbaar te maken
 voor het zinnames kind!

Copyright © 2000 Stichting Projecten PCOS - Paramaribo Suriname
 Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotoopname,
 microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

ISBN 9781854410022

Deze 'Sax' is een project van de Stichting Projecten PCO Suriname
 De Stichting Projecten PCO Suriname wil hierbij haar dank uitspreken aan:
 de auteurs voor de verleende toestemming;
 de kunstenaars die de illustraties hebben gemaakt;
 Gerrit Sluugaard voor training en begeleiding van de jeugdige illustrators;
 het District van Jeugdzaken van het Ministerie van Onderwijs en Voltsonawikkeling;
 Rita Faal, Willemien, Rufus en Liza Blufpand en alle anderen die een bijdrage hebben geleverd aan de
 totstandkoming van deze bundel en hun vertrouwen hebben gesteld in de uitgave.

Inhoud

Boekenfestival

Gedicht geschreven door Alphons Levens, 13 november 1999

Carolinda en de heder

Ismene Krishnadath, uit: De flaporen van Amar en andere verhalen

De bustocht

Gerrit Barron, uit: De koning van Koronie en andere verhalen

Gedicht geschreven door Thea Doelwijt

Uit: Met weinig woorden, Paramaribo 1968

Groentenruzie

Orlando Emanuels, uit: Verhalen

Het verhaal van Jan

Cynthia McLeod, uit: Helden en Heksen

Net of heel Suriname tegelijk met de bus gaat

Robby Morroy

Gedicht geschreven door Shrinivasi

Uit: Oog in oog, Paramaribo 1974

brood

Boekentestival
Gedicht geschreven door Alphonse Lavigne in november 1999

Carolina en de heider
hanteert Kniebanden, met de wapenen van Amant en andere verhalen

De bustocht
Een hantou, uit de koning van Koning en andere verhalen

Gedicht geschreven door Theo Doehwilt
Het met weinig woorden, Parnassus 1992

Groententent
Orlando Bannock, uit Verhalen

Het verhaal van Jan
Cynthia McLeod, uit Verhalen en verhalen

Niet of heel Suriname tekent met de bus gaat
Robby Alton

Gedicht geschreven door Shrinivas
Het Oek in een Parnassus 1994

Boekenfestival geslaagd

En, ja hoor! De jeugd was er!
En ze vroegen je 't hoofd van 't lijf.
En je moest uren praten en praten;
dan liepen zij blij weg.
En je moest handtekeningen geven
Voor hun leesmap op school.
En eigen boeken signeren.

En zij liepen overal rond
met schrift en schrijvende pen;
zeventienduizend bezoekers!
En sommigen namen ook een boek mee
om thuis te lezen;
en ik weet,
dat niet ieder kind niet graag leest.

Alphons Levens,
13 november 1999.

C

arolinda en heder

Ismene Krisnadath, uit: De Flaporen van Amar en andere verhalen

De wind ritselde door de bladeren van de bomen. Enkele van ze vielen in de kreek en maakten kleine kringetjes op het water. Het water was zo diepzwart dat je je erin kon spiegelen. He, wat was dat? Hoge stemmetjes klonken in het bos. Twee reeën kwamen vrolijk aangetippeld. "Hé wat heb ik een dorst," zuchtte Carolinda en ze boog zich voorover om uit de kreek te drinken. Maar toen ze haar spiegelbeeld zag, stopte ze. Wat zonde om daar zomaar je snuit in te steken. Een wit vlekje op haar voorhoofd. Wat was ze charmant! Carolinda glimlachte tegen zichzelf. "Ijdeltuit!" Plagend schopte Afanaisa met haar voorpoot wat steentjes in het water.

"Jo, plaaggeest, ik krijg je nog wel," mopperde Carolinda. "Je wou toch drinken. Drink dan". Lachend gooide Afanaisa haar kop in haar nek. Carolinda boog zich weer over het glad geworden wateroppervlak.

Wat was dat? Een paar meter verderop zag ze een vreemd spiegelbeeld in het water. Een onbekend hert! Ze stootte Afanaisa aan. "Kijk daar eens." Het hert stapte naar voren om beter te kunnen drinken. Zijn vacht was donkerbruin en op zijn rug liepen twee fijne witte strepen. "Dat is een heder", fluisterde Afanaisa.

"Een wat?" fluisterde Carolinda terug. "Rare herten. Ze doen aan wisi." Afanaisa wilde Carolinda meetrekken, maar die bleef nieuwsgierig staan. Het vreemde hert had hen nu ook gezien. Hij knikte vriendelijk. "Daag". "Hallo," groette Carolinda terug. "Wie ben jij?" "Ik heet Pansi," antwoordde het hert. "Ik woon met mijn familie op het bergplateau, een paar kilometers verder."

"Ik ben Carolinda," zei Carolinda. "Maar je mag wel Caro zeggen. En dit is Afanaisa." Maar toen ze omkeek zag ze dat Afanaisa weg was gelopen. Ze ging al naar huis.

Een paar meter verder zag Carolinda een vreemd spiegelbeeld in het water.

"O, ik moet weg," zei ze tegen Pansi. Hij keek teleurgesteld.

"Kom je morgen weer?"

"Ja hoor", knikte Caro. "Ik kom hier elke middag."

Vanaf die dag ontmoetten Carolinda en Pansi elkaar elke middag bij de kreek.

Ze kletsten over van alles en nog wat en hadden het reuze gezellig.

Afanaisa zat de eerste dagen een eindje bij hen vandaan met een stuurs gezicht voor zich uit te kijken. Daarna kwam ze niet meer.

"Zolang je nog met die heder bemoeit, praat ik niet meer tot je", had ze gezegd.

"Je doet maar. Ik vind hem aardig," had Carolinda vanuit de hoogte geantwoord.

Boos was Afanaisa het bos ingelopen, naar de plek waar haar andere vriendinnen in de schaduw lagen te rusten. "Carolinda gaat met een heder," riep ze uit. Afkeurend trokken de meisjes hun neus op. "Een heder, bah. Hoe kon Carolinda zich zo verlagen?"

Toen ze op een dag terugkwam van de drinkplaats riep haar moeder haar.

"Caro," zei ze, "ik hoor dat je een heder hebt ontmoet."

"Ja ma," zei ze vlug, "hij is heel lief."

Haar moeder keek haar streng aan. "Carolinda," sprak ze, "wij zijn reeën. Reeën bemoeien niet met heders. Dat kan nu eenmaal niet." Carolinda werd bleek. Maar ze was een gehoorzaam reeënmeisje, dus zei ze: "Goed ma." Vanaf die dag ging ze niet meer naar de kreek. Ze werd bleker en bleker. Het witte vlekje op haar voorhoofd was bijna niet meer te zien. Ze werd ook magerder, want zelfs het malste blaadje kon ze niet meer door haar keel krijgen. Haar ogen werden dof en haar neus droogde uit. Toen haar moeder dat merkte schrok ze. Een ree met een droge neus. Dat betekende een ernstige ziekte. Onmiddellijk liet ze de dokter halen. De dokter was wel twee uren met Carolinda bezig. Hij luisterde naar haar hart. Hij klopte op haar rug. Hij keek in haar keel, haar neus, haar ogen, haar oren. Hij prikte wat bloed en bestudeerde het met een serieuze blik. Tenslotte liet hij de moeder van Carolinda roepen.

"Mevrouw," zei hij, "uw dochter heeft verdriet. Heel veel verdriet. Als haar verdriet niet ophoudt, zal ze doodgaan." Afanaisa, die het ook had gehoord, begon onmiddellijk te schreeuwen. "Zie je wel. Het is die heder. Ik zei je toch dat ze aan "wisi" doen. Hij heeft haar behekst. Wacht maar, ik krijg hem wel." En weg was ze. Naar het bergplateau. De weg naar het bergplateau was rotsachtig. Overal lagen kleine steentjes. Maar Afanaisa lette er niet op.

Ze dacht er alleen aan hoe ze Pansi de les zou lezen. Daarom zag ze de loszittende steen in de weg niet totdat ze erop trapte. De steen gleed weg en Afanaïsa zakte door haar poot in een gat. Ze gaf een gil! Wat deed het pijn. Moeizaam hinkte ze op drie poten verder. Het ging niet. Ze zakte neer aan de voet van een boom.

De boom had hoge, brede plankwortels. Het was een ingipipa. Ze had weleens gehoord dat je op de plankwortels moest slaan als je hulp nodig had. Er lag een grote steen bij haar gezonde voorpoot. Daarmee sloeg ze zo hard ze kon op de boom. Het geluid had een doffe, diepe klank. Ze sloeg nog eens. Toen zakte ze weer neer.

"Laat iemand me komen helpen", dacht ze wanhopig.

En toen, net alsof hij haar gedachten had gelezen, stond Pansi voor haar.

"Wat is er Afa?" vroeg hij bezorgd. "Heb jij op de boom geslagen?"

"Mijn poot," kreunde Afanaïsa. Pansi boog zich over haar poot.

"Maak je niet ongerust," zei hij. "Je hebt hem verzwikt. Wacht maar even. Ik help je direkt".

Hij liep het bos in. Na een minuut of tien kwam hij terug met wat bladeren. In zijn bek kauwde hij ze fijn. Het bladerpapje smeerde hij op de poot van Afanaïsa.

De pijn werd direkt een stuk minder. Afanaïsa zuchtte. "Dat voelt goed aan".

"Heders kennen erg veel geneeskrachtige kruiden," zei Pansi.

"Daarom denken sommige mensen dat we aan "wisi", toverij, doen. Maar we toveren niet. Het zijn de planten die het werk doen." Beschaamd sloeg Afanaïsa haar ogen neer.

"Pansi", zei ze zacht, "Carolinda is erg ziek. Je moet naar haar toe."

Pansi schrok. Snel ging Afanaïsa verder "Ga vlug. En stuur direkt hulp om mij te halen".

Pansi rende zo snel als hij kon naar de woonplaats van de reeën. Niemand hield hem tegen toen hij het dorp binnenkwam. Het was alsof iedereen wist dat hij naar Carolinda toe moest.

Carolinda had de ogen gesloten. Ze voelde dat iemand haar aanraakte.

Toen hoorde ze Pansi's stem. Snel opende ze haar ogen. "Pansi", fluisterde, "Ben jij het?"

"Ja hoor," antwoordde hij vrolijk.

"Zullen we samen een wandelingetje naar de kreek maken?"

Carolinda stond op. Haar ogen glansden, haar neus werd weer nat en het vlekje op haar voorhoofd was duidelijker dan ooit te zien. Verbaasd keek Carolinda's moeder naar het tweetal.

"Een ree en een heder," mompelde ze. "De wonderen zijn de wereld nog niet uit."

De Bustocht.

Gerrit Baron, uit: De koning van Koronie en andere verhalen

"Henk! Haast je, de bus komt zo meteen."

"Ja ma,! ik kom eraan."

Henk was nog bezig zich aan te kleden terwijl zijn vrienden en kennissen één voor één het erf op kwamen. Het was een gaan en komen van kinderen en weggrijdende auto's. De meeste ouders brachten hun kind of kinderen met eigen vervoer. Vandaag is Henk jarig.

Hij is tien jaar oud geworden. Vanmorgen stond hij minutenlang oog in oog met zijn cadeau, een splinternieuwe racefiets.

Zijn vader had het precies beneden bij de trap gezet. Het had geen missen. Hij moest ertegen opbotsen. Hij had zich de afgelopen weken nog nooit zo gelukkig gevoeld als vandaag.

Het was altijd al zijn wens geweest zo'n mooie racefiets te bezitten. Op school had hij taartjes van Torarica, ijsjes van Fernandes en Zapp van Interfood uitgedeeld. Voor het schoolhoofd en de andere leerkrachten had hij loempia's en samoza's meegenomen. Op school was het ook heel leuk. Terwijl hij zich aankleedde, keek hij door het raam naar buiten.

Hij zag al zijn vrienden en vriendinnen heel mooi gekleed het erf opkomen. Hij voelde zich echt jarig vandaag. In de verte zag hij de grote bus aankomen. Aan het getoeter begreep hij dat het zijn bus moest zijn. Met grote snelheid rende hij de trap af.

En -Hiep! Hiep! Hoera! klonk het uit alle monden tegelijk. Van iedereen kreeg hij een handdruk, een brasa of zoen of beide. Ook kreeg hij veel cadeaus.

Bij het zien van al zijn vrienden en de vele nieuwe gezichten be kroop hem een verlegen gevoel. Vader en moeder stonden trots naar hun zoon te kijken. De vrienden van Henk stonden nu om hem heen. Patrick, de vechtersbaas, Gerrol, de rustige, Vincent, de goede zwemmer maar ook de grote opschepper van de groep, Sergio, een prater als Borger Breeveld, Ilona zijn lieveling, en Glenda die altijd een soort moeder voor hem wil spelen.

Henk was helemaal in het rood gekleed. Hij had een cowboyhoed op, droeg zwarte lederen schoenen en om zijn middel een riem. De bus kwam toeterend tot stilstand.

"Jongens en meisjes, willen jullie alvast plaatsnemen in de bus. We hebben slechts twee uren om te bussen" - zei de moeder van Henk. Dat lieten de kinderen zich geen twee keer zeggen. Ze begonnen te dringen bij de ingang van de bus. De vader van Henk liep met een video-camera rond om enkele beelden vast te leggen.

Iedereen was in de feeststemming. De bus was haast vol met zingende, springende en dansende kinderen.

De chauffeur zette zijn cassette-recorder aan en pittige Surinaamse muziek dreunde door de boxen. Iedereen zong: "Na wan soema verjari tide" - en nog veel meer verjaardagsliedjes.

De chauffeur toeterde op het ritme van de liederen die de kinderen zongen en het getoeter vormde nu en dan een soort achtergrondmuziek. De bus reed vanuit Uitvlugt door Zorg en Hoop naar de Highway. De bus zou verder rijden via de Latourweg over de Nieuwe Brug en zo terug naar Uitvlugt.

Het was reuze gezellig in de bus. Plotseling bleek, tot iedereens verrassing, goochelaar Brokokindi zich in de bus te bevinden. Brokokindi goochelde snoep, taartjes en chocolade-reepjes, gebraden doksepotten en gestoofde kippevlerken. De kinderen keken hun ogen uit.

Er werd gelachen, gezongen en gegeten. Ter hoogte van de Highway bleek de weg te zijn versperd. De chauffeur die niet bekend was met de buurt besloot niet terug te keren maar een zijweg in te slaan, waardoor hij in staat zou zijn via de Nieuwe Brug terug te rijden. Deze zijweg liep door het Ramgoelamgebied. Niemand in de bus had iets gemerkt van de wegversper- ring. De bus reed nu over de Ramgoelamweg. Plotseling klonk er een knal.

De chauffeur schrok hevig en ging meteen op zijn remmen staan. De kinderen die dit niet hadden verwacht, vlogen naar voren. Enkelen vielen op elkaar, luid gegil cups met stroop vlo- gen door de lucht, taartjes in de gezichten en op de kleren van de kinderen. De kinderen kreun- den en lagen op elkaar. Sommigen hadden pijn aan hun knieën, anderen aan hun armen en benen. De bus stond stil. De chauffeur keek via zijn achteruitkijkspiegel naar buiten. Hij wist het heel zeker. "Wat is er gebeurd chauffeur?" vroeg Henks moeder met de schrik nog duidelijk in haar stem.

"Een band is gesprongen mevrouw," zei de chauffeur, terwijl hij aanstalte maakte om uit de bus

te stappen. Toen hij de deur openmaakte en op straat stond, stond hij oog in oog met een groep jongens.

"Wat komen jullie in onze buurt doen? Wij willen geen grote bussen in onze smalle straat," klonk er vanuit de groep. Alle kinderen in de bus klommen op de stoelen en probeerden uit de ramen te kijken. Natuurlijk ook de jarige Henk.

Geen van de jongens op straat had een hemd aan. Een enkele had een slipper of patta aan. Anderen hadden gewoon een gescheurde broek aan. 'We willen geen bus in de buurt. Kijk wat net zo'n grote auto als van jullie met mijn broertje heeft gedaan', zei een van de ouderen uit de groep. Langzaam sukkelde een jongen naar voren met een been in gips. 'Wij hebben hier een feest en jullie moeten dat niet komen verstoren', schreeuwde een andere jongen.

Op het erf werd er muziek gemaakt op botroblik, lege boterblikken. Ofschoon er muziek gemaakt werd op botroblik klonk het toch heel mooi, ritmisch. Onder de tent dansten enkele kinderen. Een meisje was jarig. Haar vriendjes uit de buurt hadden een band samengesteld en maakten ter ere van haar muziek. Henk stond naar dit alles te kijken. Hij kon zich dit niet voorstellen.....

Arme mensen die feesten. Hij keek om zich heen in de bus,..... alleen maar zeer netjes geklede kinderen. Hij keek naar zichzelf. Kinderen met veel gouden sieraden en mooie schouder-tasjes, strik in het haar. Sommige meisjes hadden zelfs een lichte make-up. Bijna alle kinderen in de bus hadden een horloge om hun pols.

En buiten buiten zag hij deze kinderen, even oud als de kinderen die in de bus zaten en toch zo anders. Dit had hij voor het eerst gezien. Hij had nooit geweten dat er kinderen in Suriname zijn die zo leven. 's Zondags als ze naar Kolakreek gingen of Zanderij I, reden ze altijd met grote snelheid over de weg. De nieuwe Toyota van zijn vader met de donkere glazen en airco was altijd in een vaart. En nu dit..... en nog wel op zijn verjaardag. Thuis hadden ze in de buurt een gesloten riolering, goed onderhouden erven en netjes optijd gemaakte trottoirs. Nu zag hij open goten met groen vies water, veel wied langs de straat en grote waterplassen op de erven. Hij keek om zich heen en zag dat de meeste kinderen die in de bus zaten hun neus optrokken.

"Ba! wat vies!" hoorde hij Sandra zeggen.

"Liever donder je op van hier," hoorde Henk vlakbij hem vanuit de straat. Hij keek omlaag in de gitzwarte ogen van de jongen met het been in gips. Hij hield een stok in zijn hand. Ze keken

elkaar enkele seconden ijsig aan. Toen verbrak moeder de stilte. "Wie ben jij?", vroeg ze nu een beetje geïrriteerd, want ze had zich voorgenomen haar zoontje een onvergetelijke tiende verjaardag te bezorgen en nu dit. "Ik ben Kenneth. U kunt me ook Koemba noemen, want zo noemen mijn vrienden mij," zei de jongen een beetje ruw.

"Waarom praat je zo tegen mij?"

"Kan ons dat interesseren," zei de oudste uit de groep."

Jullie storen ons feest door hier tot jullie feestroute te maken.

Nog geen maand geleden is mijn broertje Koemba door net zo'n feestbus overreden. Wie helpt hem nu met zijn gebroken been. Wie draagt de pijn?

Jullie rijden maar rond en feesten, maar mijn ouders zitten nu met de zorgen. Koemba is vandaag ook jarig, maar geld hebben we niet meer. Nu gaan we zijn feest samen met Ismene vieren."

"Ze hebben spijkers op straat gezet en zo de banden laten springen." zei de chauffeur op boze toon en kwam achter de bus vandaan". "Beide achterbanden zijn naar de maan." -bromde hij.

"Maar waarom hebben jullie dit gedaan?" richtte de moeder van Henk zich tot de broer van Koemba.

"Wij vieren ook feest, iedereen viert toch zijn feest op zijn manier. Jullie hier in Ramgoelam doen dat op het erf en wij met de bus."

"Maar U bezorgt ons alleen maar last en problemen. U maakt feest met de kinderen en door uw feest raken onze kinderen hun been kwijt. Dat is ook niet eerlijk mevrouw."

De andere jongens bromden ondersteunend en "yeah! yeah!" klonk het vanuit het erf.

Het was duidelijk dat Anthony de leider van de buurt was.

"We kunnen nu niet weg. Er is slechts één reserve band," - zei de chauffeur. "Het duurt zeker twee uren voor we verder kunnen".

Henk was ongemerkt achter zijn moeder komen staan.

"Ma, Ma" fluisterde hij.

"Wat is er jongen!"

"Kunnen we mijn feest niet samen met de kinderen van hier vieren. Wij hebben zoveel snoep, koek, taartjes, kroketten, sap en stroop."

Ze keek hem diep in de ogen aan en zei heel koeltjes. "Ik zal erover nadenken."

"Een band is gesprongen mevrouw", zei de chauffeur, terwijl hij aanstalte maakte om uit de bus te stappen.

Eigenlijk vond zij het zo een gek idee niet, maar bij de gedachte dat al deze kinderen van rijke ouders en haar zoon tussen deze niet netjes geklede kinderen moesten zijn, bezorgde haar haast kippevel.

Wat zouden de ouders van de kinderen morgen tegen haar zeggen, dacht ze bij zichzelf.

Maar de vader van Henk stond er ook bij en zei:

"Wat is hier vreemd aan; feest is feest. En kinderen, zijn kinderen, arm of rijk, kinderen zijn en blijven kinderen."

Hij hield de video-camera in zijn hand.

"Deze beelden wil ik niet missen"

Patrick, Gerrol, Vincent en Sergio waren intussen naast Henk komen staan.

"Sergio is gekleed als Michael Jackson" zei Anthony spottend. "De jongens begonnen te lachen. Henk liet zich hierdoor niet uit het veld slaan. Hij liep op Koemba af. "Ik ben Henk," zei hij heel beleefd.

"Oh, en ik ben Kenneth, maar ik word liever Koemba genoemd.

"Ga je nog naar school?" wilde Henk weten. "Nee hoor, dat wil ik graag maar het kan niet. We hebben geen geld.

En door het ongeluk van mij zitten we echt in de pinarie."

Henk wist niet wat te zeggen. Zoveel erge dingen om zich heen. Koemba verbrak de stilte en keek hem voor het eerst glimlachend aan en zei:

"Daarom willen we geen bussen hier. Niemand in de straat heeft een auto. De straat is voor ons een speelplaats, een voetbalveld, een ontmoetingsplaats.

Daarom willen we vooral geen grote auto's of trucks of bussen in onze straat. Een straat is in de eerste plaats voor de mensen die in de straat wonen. Als anderen hiervan gebruik willen maken dan mag dat natuurlijk, maar dan op een juiste wijze. Na de aanrijding waar ik een gebroken been aan heb overgehouden, heeft de buurt vergaderd en we hebben besloten geen grote bussen of trucks hier door te laten."

"Mag ik je uitnodigen op het feest van Ismene?"

Henk was blij. Hij wenkte zijn vrienden; zijn moeder glimlachte terwijl zijn vader als een toerist dit gebeuren op zijn video-camera vastlegde. Maar in de bus brak bijna de hel los. Scheldende en brullende kinderen. Zelfs de goochelaar was heel erg boos. "Ik ga niet goochelen

voor deze kinderen, nee, nee, nooit van mijn leven."

"Nee, nee, mij niet gezien," schreeuwde Ilona.

"Wat moet ik met mijn mooie kleren op zo'n vies erf?" schreeuwde een ander meisje.

"Die Henk is jarig en gek tegelijk." -zei een andere schoolvriend in de bus.

Maar enkele jongens volgden het voorbeeld van Henk. "Hij is jarig. Wij zijn te gast bij hem, dus waar hij gaat gaan we," zei Frits tot verbazing van velen. Frits had altijd ruzie met Henk omdat hij vond dat Ilona teveel naar Henk keek.

En nu kwam dit uit zijn mond.

Dat kon niemand in de bus geloven.

"Ik wil weten hoe ze muziek maken met gebruikte boterblikken," zei Henk tegen Sergio.

"Dat is voor ons een koud kunstje," -zei Koemba.

"We kunnen Kawinamuziek spelen."

-"Wat is dat?" - zei de nieuwsgierige Shirley. Shirley was de grote roddelaarster van de klas. Daarom was ze ook uit de bus gestapt want ze moest van alles op de hoogte zijn om te gaan vertellen aan achterblijvers in de bus. Heel rustig keerde Koemba zich om, steeds leunend op zijn stok.

"Dit is echte Surinaamse muziek. Je kan er lekker op dansen." Een deel van de kinderen bleef in de bus zitten, met morrend gezicht. De chauffeur was weg om een reserve band te halen. De moeder van Henk begon snoep, taart, gebakjes uit de delen en heel wat kinderen uit de buurt kwamen aangerend. Koemba liep langzaam naar de band.

Hij vroeg aan de drummer of hij even mocht overnemen. Met een beetje moeite ging hij zitten en meteen klonk het nummer anders, lekker swingend. Hij leek een genie achter de boterblikken. Zijn handen bewogen razendsnel. De botroblikmuziek zwingde lekker. De kinderen uit de bus begonnen te dansen met de kinderen van de straat. Eerst dansten ze binnen hun groep, maar langzaam kwamen de twee groepen bij elkaar en het was dansen geblazen. Vooral de als Michael Jackson geklede Sergio trok de aandacht. Hij kon er wel wat van. Plotseling klonk er van onder de tent.... "Hiep Hiep Hoera, Hieperde piep Hoeree." Henk keek naar Koemba, het boterblikgenie. Een eerlijke glimlach verscheen op zijn gezicht; zijn ogen glinsterden; moeder keek Koemba teder aan.

"Het kon mijn zoon zijn" dacht ze.

"Uitvlugt en Ramgoelam onder een dak," schreeuwde Anthony luidkeels. Iedereen schreeuwde blij: "Yeah, Yeah, Yeah, Yeah."

Behalve vanuit de bus; daar werden heel wat tjoeri's gemaakt.

De vader van Henk kwam naast zijn moeder staan:

"Om eerlijk te zijn; ik weet ook bitter weinig van deze mensen. Ik denk dat ik vaker erop uit zal trekken om mijn stad beter te leren kennen."

"Vind ik ook, maar kennen alleen is niet voldoende. Deze situatie van armoede moet veranderen," zei moeder heel serieus, terwijl ze voor zich uitstaarde naar de overkant van de straat waar een vrouw met zes kleintjes in de deuropening van haar huis stond; de oudste was nog geen acht jaar. Er kwam een pick-up aangereden. In de bak zat de chauffeur van de bus, hij had twee banden bij zich. Snel begon de chauffeur de banden te verwisselen.

Nu moesten de overige kinderen ook uit de bus stappen. Ze moesten op het erf gaan bij de feestgangers, want de weg was te smal. En vreemd genoeg, toen de chauffeur klaar was met het verwisselen van de banden wilde echt niemand weg, zo gezellig was het geworden, onder het zinken dak. Ze moesten afscheid nemen van elkaar. Henk bleef bij Koemba staan terwijl de kinderen één voor één in de bus stapten. Ze hadden allemaal nieuwe vriendjes en vriendinnetjes gemaakt.

"Ik kom morgen of in ieder geval gauw bij je," zei Henk, terwijl vader knikte om aan te geven dat hij het ook goed vond. Koemba gaf hem een hand. Henk trok hem naar zich toe en gaf hem een brasa.

"Wi na brada," zei Henk: "Wi na stanko," antwoordde Koemba.

"Joe na mi kabel," zei Henk terug en ze barstten in lachen uit. Samen liepen ze naar de bus, waar de chauffeur ongeduldig toeterde. Dit is toch anders dan anders," zei één van de meisjes, terwijl ze knipoogde naar Anthony. "Een mooie vent he. Ze zijn arm maar toch gezellig in de omgang." Ik dacht altijd dat ze ruw waren en liep daarom altijd in één grote bocht om hen heen. Nu zie ik hoe goed van hart en hoe beleefd en gezellig ze zijn," zei een ander meisje met haast een Hollands accent.

"Wat kunnen we doen om deze mensen te helpen?" zei Freddy een klasgenoot van Henk.

"In de eerste plaats nooit bewust neerkijken op arme mensen. Deze plaats is voor hen bepaald,

omdat er rijken zijn. Ze hebben daarvoor niet gekozen," antwoorde de moeder van Henk. Henk ging als laatste de bus in. Nog eenmaal keken hij en Koemba elkaar aan.

Koemba's ogen glinsterden.

"Dank je wel kabel, dank je wel," zei hij haast blozend. Daarna zocht Henk zijn plaats in de bus en terwijl deze in beweging kwam, bemerkte men dat er iemand ontbrak. Het was de goochelaar. Wat bleek er gebeurd te zijn? De goochelaar zat aan de overkant te goochelen voor de kinderen. Na heel wat zuchten kwam hij in de bus.

"Mag ik de kleintjes niet gelukkig maken," zei hij een beetje boos tot de ongeduldige chauffeur. De bus kwam eindelijk in beweging. De muziek werd weer luid aangezet. Henk stond met tranen in de ogen uit het raam te kijken naar de steeds kleiner wordende Koemba.

Hij bleef wuiven.

Plotseling voelde hij een hand op zijn schouder. Het was die van zijn moeder.

"We komen hem morgen bezoeken."

"Ma, kan ik hem mijn fiets geven.....?"

"Nou denk erover na. Maar morgen komen we hem ophalen om hem naar dokter Kimadjo te brengen. Die zorgt er wel voor dat hij heel gauw beter wordt. En als je dan al hebt nagedacht over die fiets, kun je hem rustig afstaan."

"Ik zie je morgen," schreeuwde Henk. In de verte wuifde Koemba terug met zijn nieuwe horloge in de lucht.

Hij was dolgelukkig met zijn kado en nog wel op zijn verjaardag. Henk was ook gelukkig, want morgen zou hij Koemba weer zien.

kleuren geven
aan de vrijheid
zwijgen over
wit en zwart
rode fajalobi brengen
elk een bloem
voor bij het hart
juichend door de straten trekken
mars van liefde
mars van kracht
samen werken
samen groeien
faja lobi aan de macht!

Thea Doelwijt

Uit: Met weinig woorden, Paramaribo 1968

Groentenruzie

Orlando Emanuels, uit: Verhalen

Op het eerste gezicht zag de mand met groenten op het aanrecht er uit als ieder andere, maar als je met een beetje meer aandacht keek, kon je direkt merken dat er iets mis was. Het rommelde dat het een aard had en ieder ogenblik kon een volledige groentenoorlog losbarsten. Het begon allemaal met een grote sappige vleestomaat, die met haar ijdelheid en grootspraak wrevel bij de andere groentesoorten wekte.

"Het is toch eigenlijk een belediging aan mijn adres," zei ze, "dat ik hier tussen allerlei onbelangrijke gewassen als kaisoi, dagublad en bittere sopropo gestopt wordt, terwijl ik bij geen enkel diner van koningen en keizers ontbreek."

"Hou liever je papperige bek," gaf kaisoi ruw terug. "Wie haalt het in zijn hoofd om tomaat in een heerlijke Chinese tjapsoi te doen. Jij zou die schotel alleen maar bederven, terwijl ik daar de groente bij uitstek voor ben."

"Ach wat," riep ui, "bij zowel koninklijke diners waar tomaat over opschept, als bij een lekkere tjapsoi ben ik onmisbaar. 't Is dus heus geen goocheltoer om te berekenen wie van ons drie het belangrijkste is."

Een gele peper mengde zich in de herrie. "Ik merk tot mijn verbazing dat jullie waarschijnlijk nog nooit van Madame Jeanette met haar onweerstaanbaar parfum gehoord hebben. Wel dan, hier ben ik, aangenaam. Precies zoals Madame Jeanette met haar onweerstaanbaar parfum alle heren wist te bekoren, zo bezit ik de gave om met mijn mysterieuze aroma aan elke tafel iedereen te laten watertanden."

Soepgroenten, slablaadjes en piment hielden zich, beschaamd over zoveel herrie, op de achtergrond en zeiden geen woord. Maar een zakje bruine bonen, dat zich tot nog toe buiten de arena had gehouden, achtte het nodig om ook een bijdrage te leveren. "Jullie met je koningen en

Het rommeldeieder ogenblik kon een volledige groentenoorlog losbarsten.

keizers, die je op je vingers kan tellen, kunnen allemaal de pot op. Met mijn beroemde B.B. met R. maak ik dagelijks miljoenen kinderen en volwassenen blij, thuis en op feestjes. Wie van jullie doet mij dat na?"

"Bam bam, bam bam bam," klonk het boze gebonk van de cocosnoot tegen het aanrecht. "Als je het over feesten hebt, dan mag je mijn naam gerust boven aan de lijst plaatsen, want daar vervul ik altijd een hoofdrol. Denk maar aan kronto bana en andere lekkere gerechten als grit' bana, moks' aleisi en een complete Javaanse tafel en vergeet ook vooral niet de heerlijke dranken als dawet, orgeade en rumcocoswater, waar ik in verwerkt ben. En wie lust er geen boyo? Uit mijn vrucht vlees bereidt men olie, margarine en schoonheidsprodukten. Mijn harde bast gebruikt men voor het vervaardigen van kunstvoorwerpen en mijn vezels en bladeren vinden een bestemming bij vlechtwerk en bedekking."

Cocos wachtte even en vervolgde toen met stemverheffing: "Van al mijn produkten hebben door de jaren heen koningen, keizers, rijken en armen plezier gehad, dus eigenlijk hoor ik als belangrijkste niet onder, maar boven jullie in de mand. Had men mij daar geplaatst, dan had ik met veel genoegen jullie trotse en verwaande bekken plat gedrukt."

De stem van een ei, dat zich geroepen voelde ook een steentje bij te dragen aan de heksenketel in de keuken, klonk plotseling vanuit het eierenrek aan de wand: "'t Is toch verschrikkelijk grappig om jullie te horen bekvechten over je positie, maar laat mij jullie vertellen dat *mijn positie* bij bakken en koken minstens honderd keer belangrijker is dan die van het hele stel daar in de mand. Stuk voor stuk worden jullie weliswaar gebruikt, maar vergeet niet dat zo goed als elk kookboekrecept begint met "*neem een ei.*"

De uitspraak van ei ontlokte een haast oorverdovend tumult in de mand. Met een zwaar buitenlands accent galmde paprika, die zich de meest exotische aanwezige achtte, daar bovenuit: "Ei, houdt u zich alstublieft hierbuiten. Als er zich bij ons onderling een groenten- en vruchtendiscussie manifesteert, kunnen wij uw bemoeienis in deze affaire hoegenaamd niet appreciëren. U behoort immers tot een veel minder geslacht dan wij. U met uw neem-een-ei gezicht bent alleen maar een soort uitwerpsel van een kip. Knoop dat maar in uw kippenoren."

Voor één minuut vergaten de herrieschoppers hun onderlinge ruzie en applaudiseerden eendrachtig luid voor paprika.

Net zouden ze weer beginnen met hun snoefkontest, toen van helemaal onder uit de mand een

onooglijk kleine rode peper zich roerde. "Kop dicht allemaal! Als ik ben uitgepraat is het afgelopen met jullie gezwam over belangrijkheid. Ik ben wel de kleinste in het gezelschap, maar maak geen grappen met mij, ik ben overal berucht. Alata-ka pepre, dat na mi! Van elk van jullie soort kan men een hoop na elkaar naar binnen werken. Van mij durft de grootste en sterkste vent er nauwelijks één aan. Als er onder de gasten in de mand een is die het tegen mijn reputatie wil opnemen, laat die maar naar voren komen, zo niet hou dan verder je bek. Elk van ons heeft zijn eigen functie, anders had men ons niet van de markt gehaald." Het bleef doodstil in de mand. Alata-ka pepre had gelijk.

Het verhaal van Jan

Cynthia Mc Leod, uit: Helden en Heksen

Mijn naam is Jan. Ik ben zestien jaar en word nu soldaat. Ik woonde in een dorp in Gelderland, waar ik arbeider was bij een boer. Maar een paar weken geleden heb ik getekend om als huursoldaat in het leger van de Sociëteit naar Suriname te gaan. Soldaten moeten daar jacht maken op negerslaven die van de plantages zijn weggelopen en zich in de bossen schuilhouden. Deze weglopers - men noemt ze marrons - worden gevangen en moeten terug naar de plantages. Het zijn er veel, die weglopers; daarom heeft het Sociëteitsleger ook veel soldaten nodig. Ik hoorde het van een vriend, meldde me aan en ja hoor, ik kon mee. Met een schip zijn we op weg naar Suriname; het duurt wel lang, we zijn al weken onderweg.

Het zal vast een koud kunstje zijn om die negers te vangen; die lui hebben niets en wij, de soldaten, hebben wapens en misschien zelfs paarden. We pakken die kerels dus zo. Je krijgt bovendien nog een premie voor elke gevangen neger. Ik ben van plan er een heleboel te vangen. Weet je wat ik ook gehoord heb? Daar in het oerwoud van Suriname is enorm veel goud. Het ligt er als het ware voor het oppakken, net als in de andere oerwouden van Zuid-Amerika. Nou, ik zal mijn ogen de kost geven wanneer ik die negers achtervolg en dan ga ik later terug om het goud te halen. Na mijn diensttijd kan ik naar Holland terugkeren als een rijk man. Ik laat een groot huis bouwen, begin een eigen boerderij en rij op een paard. Dat zal fantastisch zijn.

Eindelijk is het einde van de reis in zicht. Sinds vanmorgen kunnen we, heel in de verte, de kust van Suriname zien. Ik kan haast niet wachten op het moment dat wij aan wal gaan. Warm is het wel, zeer warm!

Ruim twee maanden zijn we nu in Suriname. Na aankomst moesten we eerst zes weken oefenen in Paramaribo: marcheren, schieten, woudlopen, koken, in een hangmat slapen, enz. enz.

Nu zijn we al drie weken onderweg. We moeten jacht maken op de weggelopen negers, die zich schuilhouden in het Cottica-gebied.

Hoe anders is de werkelijkheid. Het bos, het oerwoud is één grote verschrikking. Je komt nauwelijks vooruit; de ene plek is niet te onderscheiden van de andere. Wij soldaten sjokken voort in een lange rij. Voorop gaat de kapitein, die de leiding heeft. Vlak achter hem de onderofficier en enkele soldaten; dan de zwarte lastdragers, dat zijn slaven die alles moeten dragen wat we nodig hebben en daarachter komen de soldaten. We moeten alle persoonlijke spullen meesjouwen: een ransel met kleren, het eigen eten, hangmat en dan ook nog het geweer schietklaar houden. Het oerwoud is heus geen lieflijk bos; nee, het is de hel. Het is donker, zelfs midden op de dag en het is zo vreselijk benauwd, dat je het gevoel hebt te stikken. Elk ogenblik kun je gebeten worden door een giftige slang of een roofdier. Verder zijn er mieren, wespen, grasluizen en zandvlooien.

Ik voel me ellendig. Mijn armen en benen zitten onder de zweren doordat ik gebeten ben door allerlei beestjes. Vooral in mijn liesstreek is het één grote zweer, daar zaten de grasluizen en het jeukte verschrikkelijk. Ik krabde en de boel ging ontsteken. Nu heb ik bij elke stap vreselijke pijn. Weet je wat nog het ergste is? Die muskieten! Die steken niet alleen, maar die zoenen 's nachts om je oren, zodat je geen oog dichtdoet. Ik heb haast geen enkele nacht fatsoenlijk geslapen. Ten einde raad bind ik nu 's nachts lappen om mijn hoofd en lig ik met mijn hoofd in een gat, ransel erbovenop. Alle mannen zijn er even erg aan toe als ik, sommigen nog erger, want die hebben koorts en ze ijlen. Alleen de lastdragers niet; die hebben geen last van muskieten en ander ongedierte en die zwarten lopen op hun blote voeten makkelijker dan de soldaten met gezwollen voeten in die harde laarzen.

Iedere keer horen we dat we in de buurt van de marrons zijn, maar tot nu toe hebben we er nog geen gevangen. Wel hebben we twee keer een marrondorp gezien, maar er waren geen bewoners. Volgens de kapitein hielden ze zich vast ergens schuil. Wij moesten naar hun kostgrondje zoeken en alle cassave uitgraven en verbranden. Natuurlijk hebben we die niet verbrand, maar zelf opgegeten, net als de kippen die we aantreffen. Heel wat beter dan de soldatenkost die bestaat uit taaie beschuit en grauwe erwten.

Toch moeten ze hier in de buurt zijn, de kapitein zegt dat hier ergens het fort moet zijn van Boni, hun leider. Van hieruit terroriseren ze alle plantages in de omgeving; ze roven van alles,

en steken soms de gebouwen in brand. Maar waar zijn ze? We zien ze nergens.

Goud? Nee, ik heb geen goud gezien; ik denk trouwens helemaal niet aan goud. Het kan me gestolen worden. Als ik maar levend uit deze hel kom en weer naar Holland terug kan. Ik heb zo'n pijn en ik ben zo moe, zo moe...

De kapitein en voorste mannen houden halt. Wat is er aan de hand? 'Biri-biri,' hoor ik fluisteren. O hemel, alweer! Eerst wisten wij, nieuwelingen, niet wat een biri-biri was; nu weten we het maar al te goed. Dat is een soort moeras. Als je 't ziet, denk je dat het een grote grasvlakte is, maar zodra je een stap hebt gedaan, zink je weg en voor je 't weet, zak je weg in de diepte en waad je door slijk en modder, die soms wel tot borsthoogte komt. En in deze biri-biri's huizen wurgslangen en kaaimans.

De kapitein geeft het sein; we moeten erdoor; er is geen andere manier om aan de andere kant te komen. De vorsten zijn al in het water; de lastdragers houden de bagage op hun hoofd en wij moeten het geweer met beide handen in de lucht houden zodat het kruit niet nat wordt. Nu ga ik door het stinkende modderwater dat tot over mijn middel reikt. Het is doodeng. Wat beweegt er naast mij? Is het een grote slang? Ik ben bang!

Plotseling horen we een salvo van schoten. Kogels en pijlen vliegen ons om de oren en daar aan de overkant van de biri-biri is opeens een hele bende marrons. Ze schieten en staan te juichen. Ik zie hoe twee van mijn makkers geraakt worden en hoe ze bloedend in het moeras wegzinken. Niemand van ons kan schieten, want we staan met z'n allen in de biri-biri, de handen met geweer in de lucht. Die marrons wijzen lachend naar ons, ze juichen en springen, dan opeens zijn ze allemaal weg.

Als we na een poosje aan de overkant zijn, rennen een paar soldaten nog schietend in het rond, maar er is nergens meer een marron te bekennen. Een paar lastdragers zijn ook verdwenen en van onze soldaten zijn er wel zes in het moeras weggezakt en verdronken. De kapitein is geraakt; hij heeft een pijl in zijn arm, bloed stroomt uit de wond. Een van de officieren en de dressneger verzorgen hem.

Er wordt beslist dat we slechts een klein eindje zullen verdergaan en ons kamp zullen opslaan voor de nacht. Goddank, rust. Ik doe mijn natte kleren en schoenen uit en wikkel me in een doek. We maken een groot vuur, drogen onze kleren, maken rook tegen de muskieten en

Kwame schiet met een pijl en boog op de soldaten in de biri- biri.

leggen ons neer. Misschien zal ik vannacht wat kunnen slapen; wat een zegen zou dat zijn.

Ik sliep en droomde van sneeuw en ijs, toen we werden opgeschrikt door schoten. Een stem riep: 'Vlucht, soldaten, vlucht! Red je leven!' Ik schrok wakker, net als de andere soldaten. Er was een grote verwarring. Aldoor schoten en steeds die roepende stem. Ik zag wel vijf soldaten dood naast het vuur liggen; alle mannen renden door elkaar heen; ik rende ook en probeerde dekking te zoeken ergens in het struikgewas. Ik sprong over een boomstam en moet mijn enkel verstuikt of misschien wel gebroken hebben. Ondraaglijke pijn; toch sleepte ik mij voort en hield me daar schuil tot het ochtend werd.

Nu zie ik niemand meer van ons kamp. Waar zijn ze? Zijn ze weggegaan zonder mij? Ik heb geroepen maar ik hoorde niets; iedereen is weg. Ten slotte ben ik naar een beschut plekje onder een boom gehinkt. Daar zit ik nu, vlak bij een kreekje; ik kan geen stap lopen met die enkel. Wat zal er nu met mij gebeuren? Zullen marrons me vinden en me doodschieten? Zal ik van de honger omkomen, zo alleen hier in het bos? Of word ik door een giftige slang gebeten, of door een roofdier verscheurd?

Ik weet 't niet. Was ik maar nooit op dat onzalige idee gekomen om als soldaat naar Suriname te gaan. Ik, die zo stom was om te denken dat het een koud kunstje was en dat ik nog goud zou vinden ook. Nu zie ik mijn ouders nooit meer, want hier in deze hel zal ik op de een of andere manier doodgaan. Ik doe mijn ogen dicht; ik voel me zo ellendig, zo alleen, zo erg, zo erg... Als ik na een poosje mijn ogen weer opendoe, zie ik hem staan.

Een marron! Een jongen nog, maar toch, een marron! Hij heeft een geweer, dat richt hij op mij. Nu ga ik dood, ik weet het. Afwerend hef ik mijn handen op en onwillekeurig roep ik: 'Moeder.' Dan doe ik mijn ogen dicht en bid: Here God, maak dat hij mij recht in mijn hart treft en dat ik meteen dood ben; laat me niet lijden Heer, direct dood. Nu komt het schot... nu... nu...! Waar blijft het? Waar blijft het schot? Voorzichtig doe ik mijn ogen open. Ik zie hem niet meer, die marron. Hij is weg. Ik leef!

Kwames verhaal

Ik ben Kwame. Ik ben een marron! De soldaten noemen ons weglopers en de mensen uit de stad noemen ons bosnegers. Het geeft niet, hoe ze ons noemen; wij weten wie en wat we zijn:

de vrije negers in het Cottica-gebied. Wij zijn geen slaven; o nee; we hebben met bloed gezworen dat we nóóit slaven zullen zijn. Vrijheid is voor ons het allerbelangrijkste en we zijn tot alles bereid om onze vrijheid te behouden.

Onze leider is Boni. Hij is nooit een slaaf geweest, want hij is in het bos geboren. Ik ben geboren op plantage Zuinigheid; daar was de meester zuinig met alles, behalve met de zweep. Ik kan me er niet veel van herinneren, want ik was nog maar een kleine jongen, toen de plantage een keer werd overvallen door marrons en mijn moeder met mij en nog enkele andere slaven wegvluchtte en met de marrons meeding. Vanaf toen wonen wij in het bos.

Ons dorp bestaat uit wel honderd mensen. Er zijn mannen en ook enkele vrouwen bij, die niet lang op een plantage zijn geweest. Ze waren uit Afrika gebracht, werden verkocht aan een plantage en vluchtten zodra ze er de kans toe hadden. Sommigen hebben weken in het bos gezworven voordat ze onze groep vonden en zich aansloten.

We worden aldoor gezocht door soldaten en we zorgen ervoor dat ze ons niet kunnen pakken. Als ze je te pakken krijgen, ziet het er echt niet mooi voor je uit, want ze martelen je om van je te horen waar de anderen zijn. Soms brengen ze de gevangenen naar de stad, maar vaker nog worden de marrons door de soldaten gedood en die hakken je handen af omdat ze voor elke hand een premie krijgen, die ellendelingen! Maar gelukkig pakken ze ons niet zo makkelijk, nee hoor, integendeel!

Boni is een geweldige leider, hij is heel slim; we hebben een fort in een moeras; daar kunnen de soldaten helemaal niet komen. Ze zijn weleens in de buurt geweest, maar wij verschansten ons achter de formuren en schoten op hen, zodat ze ten slotte moesten vluchten. Ze zijn nu zeker hulp gaan halen in de stad. Wij zullen ze wel een lesje leren.

In ons dorp hoorde ik zeggen dat soldaten onderweg zijn; vrouwen en kinderen moesten zich verstoppen en de mannen gingen zich klaarmaken voor de aanval. Ik mocht mee! Eerst mocht het niet omdat ze me te jong vonden maar ik ben al veertien en ik heb laten zien hoe flink en sterk ik ben. Ik kan heel goed met pijl en boog schieten en ik kan een zware mand met cassave helemaal alleen optillen. Maar dat was niet genoeg, zei Boni. Hij heeft wel een uur ernstig met me gepraat en uitgelegd dat ik vooral moet kunnen gehoorzamen en bevelen opvolgen. Dat heb ik natuurlijk beloofd.

Ik zal heel erg mijn best doen; misschien krijg ik dan wel een geweer. Dat wil ik 't liefste

hebben: een echt geweer! Wat zou ik dan goed kunnen schieten op die rotsoldaten!

Vorige week mocht ik mee met de uitkijkgroep. Ja, het duurde niet lang of we wisten dat de soldaten eraan kwamen. Toen moesten we een pad kappen. We waren er twee dagen mee bezig. En weet je wat ik zag? Na twee dagen waren we precies op hetzelfde punt als waar we waren begonnen. Hé, dat vond ik toch wel raar, en ik vroeg aan een van de oudere mannen waarom dat was. Die legde me uit dat de soldaten niet zelf de weg in het bos kunnen vinden en meestal een pad volgen van ons. Nou, ze hebben een week heerlijk in een grote cirkel gelopen en ze merkten het niet eens! Wij hadden de tijd om alles in veiligheid te brengen. Ons voedsel, onze gereedschappen en materialen brachten we weg en we lieten wat kippen in het dorp achter om geen argwaan te wekken. Eindelijk hadden de soldaten door dat ze niet erg opschoten en gingen toen een andere weg volgen. Nu komen ze!

We zijn bij een biri-biri en houden ons schuil achter boomstammen en in struikgewas. We kunnen zien hoe de soldaten aan de overkant van de biri-biri voorzichtig in het water gaan. We letten op Boni. Als die het sein geeft, moeten we schieten. Ik schiet ook, niet met een geweer maar met pijl en boog. We zijn allemaal heel stil en luisteren aandachtig; Boni kan vanaf zijn schuilplaats de soldaten zien; zodra hij een schot lost, moeten we te voorschijn komen en schieten. Ik ben zenuwachtig, mijn handen zweten ervan. Als ik nu maar goed schiet. Ik wacht... Pang! Dat is het schot!

We springen allemaal te voorschijn en schieten. Schoten klinken en soldaten schreeuwen en roepen. Ze kunnen niets doen, ze staan in het water en als ze willen schieten, wordt hun geweer nat. Ze schreeuwen; wij ook, maar van blijdschap. Ik lach en ik juich, ik dans van plezier wanneer ik zie hoe soldaten geraakt worden en in het moeras wegzakken en verdrinken. Net goed voor jullie, gemene kerels. Ik wil nog verder kijken, maar iemand roept: "Kwame, kom!" Ik zie nog net dat mijn pijl iemand heeft geraakt; hij zit in de arm van een soldaat. Jeeeee!

Nu zijn we in het kamp waar we zullen overnachten. We hebben nu meer mannen, want zes lastdragers van de soldaten zijn plotseling bij ons. Ze praten en lachen met de andere mannen en ze laten ons zien wat ze allemaal in de kisten hebben die ze op hun hoofd droegen. Kogels, kruid, medicijnen, dram. We zijn blij, want er waren haast geen kogels meer. Iedereen krijgt ook een slokje dram, ik vind het niet echt lekker maar ik drink het toch. Dat is voor moed, voor

vannacht, zegt Boni.

Er zal iets gebeuren vannacht; ik weet niet wat en ik durf het ook niet goed te vragen, maar ik voel dat er iets gaat gebeuren. We waren nog niet lang in ons kampje toen de oude Kwakoe, onze gids, weer wegging met nog twee mannen. Na een poosje kwamen ze terug en ze sleepten vijf lijken van soldaten achter zich aan.

Die hadden ze uit het moeras gehaald. Kwakoe en die mannen waren aldoor bezig met die lijken. Akelig hoor; ik vroeg aan een van de anderen wat ze toch deden met die dode soldaten. Die lachte geheimzinnig en zei: 'Let maar op, vannacht.'

Het is nacht nu. Eerst gingen we naar een bepaalde plek in het bos. Daar heeft Boni uitgelegd wat er gaat gebeuren. We gaan heel stil het kamp van de soldaten omsingelen; midden in de nacht zal Kwakoe het geluid nadoen van een uil. Dan moeten we naar binnen rennen, zoveel mogelijk geweren pakken en meteen weer weg.

We liggen op de uitkijk, vlak bij het kamp. Ze hebben een groot vuur gemaakt en twee soldaten houden de wacht. Ze zitten te knikkebollen bij het vuur. Vlak naast mij zit een van de mannen met een soldatenlijk. We zijn doodstil en wachten.

Daar klinkt het groep van de uil. Oehoe, oehoe... meteen daarna is er geschiet. Een stem roept iets in het Hollands. Soldaten springen op en rennen verward door elkaar. Hé, daar liggen al doden... nee, dat zijn... dat zijn die lijken van Kwakoe. O, nu begrijp ik waarvoor die lijken dienden. Ik ren het kamp binnen en pak geweren; dan ben ik weer weg, zo snel mogelijk naar onze verzamelplek. Alle anderen komen aangeslopen; we tellen de geweren. We hebben er twaalf; twee daarvan heb ik gepakt. Zo snel mogelijk gaan we terug naar ons kamp. Kwakoe voorop, die kent de weg in het bos, al is het pikdonker.

Een uur later zijn we in ons kampje. Twee houden de wacht en de anderen gaan slapen. Ik kan niet slapen, ik ben veel te opgewonden. Het is gelukt, onze list is gelukt!

Ik heb een geweer. Boni heeft gezegd dat ik heel flink ben geweest en een geweer mag hebben. Ik ben zo blij met het geweer. Ik wrijf erover met de halsdoek die ik van een lastdrager heb gekregen. Ik zal heel zuinig zijn op mijn geweer en het altijd bij me hebben. Ik zou zo graag iets willen schieten, maar je mag niet zomaar schieten; dat is een bevel. Een schot kan onze schuilplaats verraden en zo verspil je ook kogels.

Ik ga naar buiten; ik kan toch niet slapen. Weet je wat? Ik ga op zoek naar iets dat ik kan schieten, een haas of een konijn of misschien een vogel. We kunnen hem roosteren en opeten en ik bewijs iedereen hoe flink ik ben. Ik loop weg van het kamp en kijk of ik iets zie.

Hoor ik daar iets? Ja, ik hoor water. Ik sta stil en luister aandachtig. Er is een kreekje vlakbij en ik geloof dat ik iets hoor in 't water. Daar is vast een beest dat zwemt of drinkt. Ik sluip erheen en hou mijn geweer schietklaar. Ik verstop me achter een boom en kijk. Ja, daar zie ik iets. Wat is het?

Het is een soldaat! Een bakra! Hij zit alleen met zijn voeten in het water en ik zie geen geweer. Ha, nu heb ik je, gemene bakra; vuile kerel die marrons wil vermoorden. Ik sluip dichterbij en neem hem onder schot. Nu heb ik je; ik zal je schieten, recht in je hoofd of in een van die blauwe vissenogen. Een tak kraakt; hij hoort 't; hij kijkt op; hij ziet me. Hij schrikt. Hij is bang, ik zie de angst in zijn wijd opengesperde ogen. Afwerend heft hij zijn hand omhoog; hij roept: 'Moeder.'

Nu zal ik hem schieten, nu schiet ik, ja, ik schiet... ik schiet... Waarom beeft mijn hand? Waarom schiet ik niet? Ik wil toch schieten? Ik moet schieten! Waarom aarzel ik en schiet ik niet? Is het omdat ik zie dat het een jongen is, net als ik? Is het omdat ik opeens moet denken hoe het voor mijn moeder zou zijn als ik werd doodgeschoten? Waarom schiet ik niet? Ben ik bang om te schieten? Ben ik nu een lafaard? Ik weet niet waarom, maar ik laat het geweer zakken en ik loop weg, snel weg. Ik ga terug naar de anderen en ik vertel ze niet dat hij daar zit. Een bakra-jongen, die 'moeder' riep.

N et of heel Suriname tegelijk met de bus gaat

Robby Morroy

Ik stap even bij Ondrobon binnen om een broodje met kippenlever te kopen, met peper, geen komkommer. Ik eet snel, omdat ik weet dat het vreselijk druk wordt wanneer ik een bus wil pakken. De markoesasap die ik in een plastic zakje met een rietje krijg, gaat niet snel genoeg op, dus steek ik er de straat mee over. Het is nog vrij donker op straat. God weet waarom men de klok een halfuur vooruit heeft gezet. Ik sta bij Ondrobon om mijn bus te pakken. Hoor me, 'mijn bus'. Ik en busrijden hebben eigenlijk geen zaak. Ik rijd auto. Maar deze week rijdt mijn auto niet. Uit pure noodzaak rijd ik 'mijn' bus nu al acht dagen. ik kijk naar al die mensen om me heen. Ik voel warme adem in mijn nek, zo opgepakt staan we om in de bus te komen. Ik verdenk een aantal mensen ervan dat ze al de hele week niet gebed zijn. Ik neem ze niet kwalijk; het waterprobleem speelt mij soms ook parten. Maar aangenaam ruikt het niet. Ik zie nu allemaal bekende gezichten. We kennen elkaar zonder te weten wie we zijn. Er komt geen glimlach van deze gezichten. Voor mij geldt dat het noodlot ons bij elkaar heeft gebracht, vreemden met hetzelfde doel: een bus pakken om vervoerd te worden.

In de bus hoor ik twee vrouwen praten over hun vriendin. "Het is schandalig dat ze de man nog steeds niet uit huis heeft gezet". Een man die elke morgen dezelfde blakatei rookt die helemaal bruin is geworden van de vochtige tabak, zegt tegen zijn vriend dat hij de tijd nu rijp vindt voor een dictator, want hij is moe om te wachten op een bus.

Ik wou dat ik met iemand kon praten. Maar ik ken niemand. Ik realiseer me dat wij in Suriname niet over koetjes en kalfjes praten met vreemden.

Als we in de Hogestraat niet ver van de Rust en Vredestraat zijn, voel ik mijn hart weer tegen mijn slapen bonzen en mijn keel droog worden, zoals de afgelopen acht dagen. Gewoonlijk stapt ze hier in de bus. Ze hoeft dan niet te duwen en te wringen om erin te komen maar kan

Ik geniet er dan van om te fantaseren dat zij en ik vrienden zijn.

zich met een vloeiende beweging op de bijstoel tegenover de deur neervlijen. Ze pakt direct de leuning van de stoel schuin voor haar vast om niet met een schok naar voren te worden gedrukt door het plotselinge optrekken van de bus. Ze heeft altijd een kleine schoudertas bij zich en een ice-creembakje; kennelijk zit haar lunch daarin.

Ze ziet er ongelooflijk fris uit. Ik probeer elke keer weer me te laten omringen door haar zoetige geur om die andere storende aroma's buiten mijn reukveld te houden. Ze heeft van die grote zwarte ogen die fonkelen als ograikrara. Haar donkere huid is strak en glimmend en haar gezicht heeft geen make-up nodig. Haar dik zwart haar wappert in de wind. Ze blijft de hele route stevig de stoelleuning vasthouden en haar slanke vingers laten een behoorlijke werkzaamheid zien.

Ik houd ervan om naar d'r uit te kijken, maar ik wil niet te opvallend doen. Ik ben bang dat ik te vrijpostig zou kunnen kijken en als ze me dan zou zien zou ik niemand meer hebben, omdat ze mijn enige gezelschap is, ook al weet ze het niet. Ik ben helemaal alleen en ik ben een nogal verlegen type dat niet gauw vrienden maakt. In de bus is de eenzaamheid nog erger. Maar ook op het werk. De mensen op het ministerie waar ik werk zijn wel aardig, maar iedereen heeft zijn eigen leven en bovendien kan ik niemand bij me thuis uitnodigen, want ik woon bij een oud echtpaar in en heb geen echte privacy. Een ieder bij mij aan het werk gaat zo zijn eigen weg.

Ik vind het belachelijk dat sommige mensen zeggen hoe klein Suriname wel is. Wat voor klein? Niet zo klein voor een man die helemaal alleen is. Dan is het veel te groot, want je komt niemand tegen die je kent. Ik heb zolang in het buitenland gewoond dat al mijn vroegere schoolgenoten nu ook niet meer in het land zijn. Ik had na elf jaar Nederland toch wel heimwee. Of misschien had ik al die elf jaar heimwee. Ik was blij toen ik een positie op het ministerie in Suriname kon krijgen. Maar ja, het hele overheidsapparaat is nu een puinhoop, waardoor ik me nog eenzamer voel.

Terwijl ik zo in de bus zit, laat ik me met de bus meeschommelen, alsof ik in trance ben. Ik geniet er dan van om te fantaseren dat zij en ik vrienden zijn. Soms wil ik bijna tegen haar glimlachen. Niet een van die ondeugende glimlachjes die allerlei smerige bijbedoelingen hebben, maar gewoon een glimlach uit vriendelijkheid. Dan wil ik gewoon een babbeltje met haar aanknopen. Maar dan voel ik weer het gemis aan routine, een gesprek over koetjes en kalfjes.

Eerst praten om het praten, praten om het 'patisch samenzijn', zoals antropologen dat noemen. Geheel onschuldig. Zoiets van, 'Volle bus vandaag, no?' Alleen maar om iets te zeggen dat voor iedereen overduidelijk is. Maar ik durf niet. Ze zou kunnen denken dat ik een van die kerels ben die zomaar vrouwen aanspreken en diezelfde avond met ze in bed willen liggen. Ze zou gewoon door me heen kijken alsof ik onzichtbaar was en zou de volgende morgen niet meer bij de Rust en Vredestraat de bus pakken, en ik zou niemand meer hebben om over na te denken. Ik blijf hopen dat ik haar eens zal leren kennen. Ik bedoel gewoon, alledaags kennen. Misschien stapt ze een keertje in de bus en trekt de chauffeur te vroeg op waardoor ze even tegen mijn knie aankomt en snel zegt, "Pardon excuus". Dan knik ik en zeg vriendelijk tegen d'r, "Ach 't is niets" en ik glimlach tegen d'r om te laten zien dat ik meen wat ik zeg. Ze glimlacht ook met me en zegt, "Volle bus vandaag, no?" en ik zeg dan, "Ay, net of heel Suriname tegelijk met de bus gaat." We zeggen de rest van de route niets meer tegen elkaar tot ze gereed is om bij de Brokopondolaan uit te stappen en ze dan met haar slanke vingers naar me wuift en zegt, "Doei!" en ik weer knikken en glimlachen.

De volgende morgen stapt ze weer in bij de Rust en Vredestraat en ze ziet me, want mijn auto is nog niet gerepareerd en ook al was 'ie klaar, ik blijf nog even bussen naar het werk. Nee, ik heb echt geen zaak met bussen, maar hoe we al iets tegen elkaar hebben gezegd, waag ik me nog even in de bus. Voor ze zich neervlijt zegt ze, "fa" of misschien "Goede morgen" en ik groet d'r terug en ik probeer een gesprek te beginnen met zoiets als "De bushouders gaan morgen in actie" om te laten zien dat ik me op de hoogte houd van het busvervoer. Geen vrijpostige opmerkingen, want ik wil niet dat ze gaat denken dat ik een van die sukrumofokerels ben die overal vrouwen proberen te verleiden.

Na een tijdje zijn we een beetje gewend aan elkaar en kunnen we over andere dingen praten zoals het nieuws of de stijgende prijzen en op een dag zegt ze dan, "Man, 't is toch wel grappig dat we elke dag met elkaar praten en we elkaars naam niet eens kennen." En ik direct mijn hand uitsteken, opstaan, glimlachen en zeggen, "aangenaam, ik ben Samuel Jacobs". En zij zegt dan in alle ernst terug, "Aangenaam, meneer Jacobs, ik ben Louise Redjo." We schudden elkaar de hand en barsten in lachen uit en iedereen in de bus natuurlijk opkijken, want ze vinden ons gelach storender dan die zware bubblingmuziek die iedereen in de bus 's morgens vroeg irriteert. "Meneer Jacobs," zegt ze, alsof ze veel moeite heeft om mijn naam goed uit te

spreken. "Wat is er?" Ik kijk haar met vragende ogen aan en frons mijn wenkbrauwen. "Ik vind het zo vreemd om je meneer Jacobs te noemen," zegt ze, "het is alsof we elkaar niet echt kennen, het is zo stijf." Idereen die me kent, noemt me Sam," vertel ik haar. "En iedereen noemt me Loes." Ze zegt dat terwijl ze haar krijtwitte tanden laat zien. Zo gaat het door. Ik breng haar een keertje uit eten, ik vraag eerst aan mijn collega's waar je in de stad lekker kan eten; Torarica, of de Hofstede of een van die sjieke Chinese restaurants. En als we zo aan tafel zitten bij een schemerig licht, vertel ik haar misschien hoe verlegen ik wel ben en zij luistert met haar fonkelende ograikrara-ogen en ze buigt zich naar me toe en ik laat haar heerlijke lichaamsgeur me omhullen en zij zegt zachtjes tegen me: "Ik ben ook verlegen." Dan zijn we beiden een beetje opgelucht en zeggen niets meer.

Misschien zeg ik eens tegen haar dat ik weet dat South South West in het weekend speelt. Zij zegt direct dat ze graag met South South West danst en ik stel haar voor om samen te gaan. Ik houd haar dicht tegen me aan, hoe warm het ook is. Ik ben dan daar alleen op de dansvloer tussen al die mensen die ik niet ken, maar ik ben niet meer alleen; ik ben met mijn vriendin. Na die fuif breng ik haar naar huis. Ze protesteert dat ik zo ver met haar mee moet. "Ik woon helemaal op Domburg," zegt ze. "Ik rijd elke morgen met mijn buurvrouw tot de Hogestraat, dan pak ik de bus. Het is bijzonder lief van je dat je me naar huis wil brengen, maar het is een hele toestand met de bus. No span, ik red 't wel." Maar ik houd haar hand vast en zeg: "Niemand heeft gezegd dat we met de bus gaan. Ik heb een auto die net gerepareerd is, ik breng je met de auto. Bussen is niet mijn ding." En ik breng haar dan in de auto via de Saramacca Doorsteek, langs Bethesda op naar de Sir Winston Churchillweg en we zien hier en daar nog licht in de huizen langs de weg. Bij Domburg stappen we even uit en gaan op een bank zitten langs de oever van de Surinamerivier en genieten van de glinstering van de maan op het water en dan lopen we naar huis. Ik ondersteun haar steeds, zodat ze grote stappen kan maken over de modderpoelen in de weg. We klagen nog even over de regering die helemaal geen aandacht schijnt te hebben voor de wegen, maar we lachen, omdat het zinloos is om te klagen. Zij nodigt me uit naar binnen, maar ik zeg dat het laat is en zij kijkt me strak in mijn ogen en zegt, "Kom dan zondag bij me eten." Dat doe ik zeker en ...

De bus stopt abrupt, zodat ik mijn voet tegen de verschroomde leuning moet duwen om niet naar het trapje in de deuropening te glijden. Het is drukker dan normaal bij de Rust en

Vredestraat. Ik kijk uit naar d'r maar ik zie d'r niet en ik voel het bloed uit mijn gezicht wegtrekken. Juist op dat moment zie ik haar zich haasten uit de warung op de hoek met haar ice-creambakje in haar hand. Er zijn nog vier mensen voor d'r. Ik vrees dat ze geen plaats meer gaat vinden. De chauffeur wordt ongeduldig en begint de motor te "rijzen", maar ze kan er nog net op het opstapje bij, maar niet op de bijstoel. De bus trekt met een schok op en ze moet de verchromde leuning vastgrijpen om niet languit te vallen. Ze verliest haar evenwicht en kan niet anders dan met haar ice-creambakje even op mijn knie steunen. "Pardon, excuus," zegt ze en ze kijkt verschrikt met haar ograikrara's.

Ik weet van schrik niet wat ik moet doen, en ik zeg: "Ach, 't is niets." Ik vergeet om vriendelijk te glimlachen en zij moet haar ice-creambakje even loslaten en het komt op mijn schoot terecht. Ik pak het vast en houd het rechtop voor d'r, want het deksel past er niet zo goed op. Zij drukt even op mijn knie om weer recht te staan.

"Volle bus vandaag, no?" zegt ze.

De bus maakt een ruwe bocht naar links, de van Idsingastraat in en de bubbling-muziek klinkt meeslepend in de oren. Mijn hart klopt tegen mijn slapen en mijn keel wordt droog.

"Ay," zeg ik, de rest van mijn opmerking vergetend.

"Dan kan je toch je mars lichten en een dame behoorlijk laten zitten?"

Ik kijk haar aan, maar weet niet wat ik moet zeggen. 'Net of heel Suriname met de bus gaat', klopt niet meer. Morgen ga ik weer met de auto naar het werk.

Ik zou jullie willen binden
tot één volk
zonder dat dit een sprookje blijft
want in woord zijn wij Surinamer
maar in daad nog steeds neger
hindoestani, javaan of chinees

kon ik jullie huid veranderen
je hart genezen
in één volmaakt gebed
het zoveelste verzoek:

loop niet blind door dit land meer
speel met kinderen die je bloedgroep niet dragen
spreek de talen van al onze volken
zoals je eet het menu van de wereld

ik zou jullie willen binden
tot één volk
zonder dat dit een sprookje blijft.

Shrinivasi
Uit: Oog in oog
Paramaribo 1974

"Lezen verbindt schrijver en kind" is een verzameling van 5 verhalen en 3 gedichten van Surinaamse schrijvers en dichters, uitgegeven tijdens het Kinderboekenfestival 2000.

Het speciale van deze bundel is, dat de 5 verhalen geïllustreerd zijn door kinderen van basisscholen die geparticipeerd hebben in het meerjaren leesbevorderingsproject "Lezen betekent meer weten", dat gestart is in januari 1999.

Leesvaardigheid: baggage voor het leven. Als kinderen plezier krijgen in het lezen, heeft dat een positief effect op hun vaardigheid in taal en lezen.

Die vaardigheid is van belang voor de schoolloopbaan en hangt daardoor samen met de toekomstmogelijkheden van onze kinderen.

In het licht van bovenstaande gedachten heeft de de Stg.Projekten PCOS met de uitgifte van deze bescheiden verhalenbundel getracht schrijvers/dichters en kinderen dichters bij elkaar te brengen en onze kinderen te brengen tot het lezen en waarderen van Surinaamse verhalen/ gedichten.

Veel leesplezier!

Stg.Projekten PCO Suriname